

SVARTLAMØEN OG NYHAVNA

Kort forklart

SENT 1800-TALL TIL ETTERKRIGSTIDEN

HISTORIE OG UTVIKLING

Området som i dag kalles Svartlamoen har eksistert siden 1850-tallet hvor området var hjemsted for mindre bemidlede, slik som fiskere og husmenn. På denne tiden fantes det en strand ned mot fjorden, som har gitt navnet til Strandveien som eksisterer den dag i dag.

På 1870-tallet kjøpte Strinda kommune opp 36 mål og man startet å bygge arbeiderboliger. Meråkerbanen åpnes i 1882 og området bygges stadig ut i siste del av 1800-tallet og begynnelsen av 1900-tallet. Det blir også etablert et havneområde som ble bygget ut i fjorden og var forløperen til havnebassenget man finner på Nyhavna den

dag i dag. Området preges da mer av industri, men det er fortsatt mange arbeiderboliger og sosialboliger for mindre bemidlede folkegrupper. Folkene som bodde i området bodde svært tett og hadde lavere levestandard enn andre nærliggende områder. Likevel ble området karakterisert som et hyggelig område å bevege seg i.

Navnet Svartlamoen ble brukt for å beskrive det fattigste området av bydelen, og etterhvert det fattigste området av byen. Beskrivelsene av området var at her levde folk i industrirøyk og tjære. Svartlamoen har siden da hatt en negativ tilknytning til seg, av ulike grunner, som vil bli beskrevet senere.

Trangboddhet på Svartlamoen

Området fremstår som hyggelig

I 1913 blir området igjen en del av Trondheims byplan og på 30-tallet blir Lademoen etablert som egen bydel.

KRIG OG ETTERKRIGSTID

Under krigen skjedde det store endringer i området, hvor det mest dramatiske var byggingen av ubåtbunkerene Dora 1 og 2 og en utvidelse av havnebassenget med nye landmasser. Dette førte til at mange av husene langs kaia ble fjernet, og etter krigen ble området regulert til industri. På 60-tallet blir det anlagt en firefelts vei langs strandveien (som i senere tid har blitt til tofelts igjen). Dette førte igjen til riving av enda flere hus og enda større deler av bebyggelsen ble fjernet i forbindelse med

utbyggingen av E.C. Dahls industrilokaler på midten av 70-tallet. Mye av Bebyggelsen fra sent 1800-tall var da fjernet og området preges mer og mer av industri.

At området ble brukt som en av nazistenes strategiske militærbaser er også noe som har gitt området en negativ tilknytning. Man ønsket å fjerne bunkerne da krigen var over. Dette viste seg derimot å være vanskelig å sprengte seg igjennom de tre meter tykke veggene til Dorabunkerne. Fjerning av bunkerne kunne også være et problem i forhold til utsklidning av kvikkleire, som er et stort problem i Trondheim, så man valgte derfor å la de stå som viktig minner.

Dora 1 under krigen

Hullet i vegg etter man prøvde å sprengte bunkeren

UTVIKLINGEN AV OMRÅDET

Nyhavna 1885

Nyhavna 1937

Nyhavna 1947

Nyhavna 1947, nabolag

Nyhavna 1937, nabolag

Nyhavna 1937, kvartalstruktur

Nyhavna 1957, nabolag

Nyhavna 1957, kvartalstruktur

MINNER FRA KRIGEN

Trondheim ble sett på som et viktig havneområde av nazistene, med tanke på operasjoner i Atlanterhavet, men også i forhold til de harde kampene mot Storbritannia og Sovjetunionen. Derfor ønsket nazistene å oprette en helt ny by, Neu-Drontheim, med 300 000 innbyggere på Øysand, sørvest for Trondheim. I vente på at denne byen skulle bygges valgte de å bygge to ubåtbunkere her, Dora 1 og Dora 2, med en fyringsbunker plassert midt i mellom dem.

Dora 1 ble påbegynt i 1941 og ferdigstilt i 1943 og kan huse opp til 16 ubåter. Dora 2 ble aldri helt fullført.

Disse bunkerene er massive betongkonstruksjoner som kanskje er det mest karakteristiske og spesielle ved

hele Nyhavna i dag. Dimensjonene på disse byggene, og spesielt Dora 1, er så store at det nesten er mest naturlig å sammenligne de med en fjellvegg. Byggene er i bruk den dag i dag, og kanskje mest kjent er riksarkivet plassert i Dora 1, men det er stadig diskusjoner om hvordan man kan bruke disse byggene, og spesielt hvordan man kan benytte seg av de enorme takflatene.

I tillegg finnes det også en rekke andre bygg fra krigen på Nyhavna. Dette er spissbunkerne på nordsiden av havnebassenget og alle lagerbyggene som er plassert langs Strandveien og Ladehammerkaia. Alle disse har blitt klassifisert av byantikvaren, hvor Dora 2 har svært høy verdi, Dora 1 har høy verdi, mens de resterende byggene har blitt klassifisert med antikvarisk verdi.

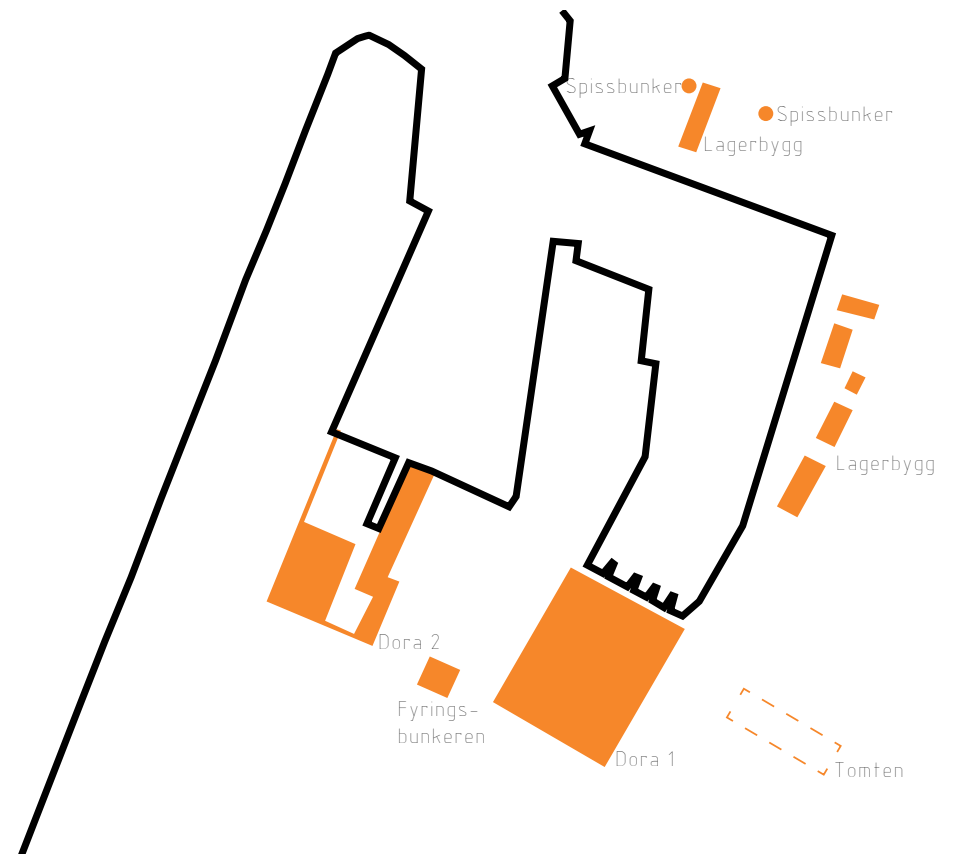
Dora 1

Dora 2

Disse byggene kommer til å påvirke hvordan utbyggingen av Nyhavna vil foregå.

Disse byggene er viktige krigsminner og kan være med på å gi en egen karakter og stemning til området, og noe som skiller Nyhavna fra mange andre havneområder. Det blir derfor viktig å gi dem funksjoner som kan gi noe tilbake til område, og ikke transformere dem til for eksempel bolig, som man lett kunne se for seg skjer. Om man tar vare på disse byggene, og noen andre eksisterende bygg på området kan disse lokalene fortsette å være rimelige utleielokaler for byens kreative aktører, noe som vil gjøre området mer spennende og være en motvekt til en mulig gentrifisering.

Lager

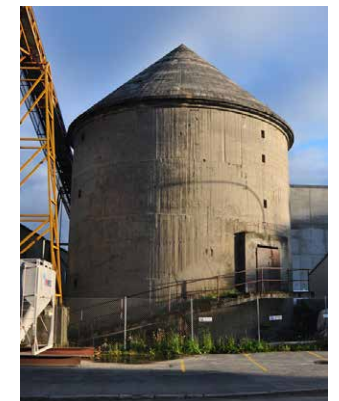
Fyringsbunkeren

Lager

Lager

Spissbunker

SVARTLAMØEN

ENGASJEMENT

OKKUPASJON

Utover 80-tallet begynner Svartlamoenområdet å være gjennkjennelig fra hvordan det ser ut i dag, og i denne perioden vegynner ulike grupper å kjempe for at Svartlamoen skal bli reguler til boligformål. Kommunen velger derimot å opprettholder reguleringen for industri. På denne tiden blir byggene som gjenstod okkupert av husokkupanter og kampen om Svartlamoen får stor oppmerksomhet i media, både lokalt og nasjonalt. Riksantikvaren og fylkeskonservatoren fremhever områdets miljømessige kvaliteter og mener bebyggelsen kan sees på som et uttrykk for tradisjonell

trearkitektur både i plan og fasader.

BLEKEN OG GULLVÅG

Saken får så stor oppmerksomhet at to av Trondheims da mest anerkjente kunstnere, Håkon Bleken og Håkon Gullvåg, engasjerer seg i kampen ved å male et stort veggbilde på en av gavlveggene på husene. Kommunen ga kunstnerne forbud mot å male på flere av veggene etter dette, men i tillegg maler de emblemer på 14 av de andre husene for å forhindre at husene skal rives.

Det var sterke politiske krefter for å få revet området, men husokkupantene og de andre som engasjerte seg

Gavelveggen Bleken og Gullvåg malte for å rede bygget

UTVIKLINGEN AV OMRÅDET

Nyhavna 1964, kvartalstruktur

Nyhavna 1999

Nyhavna 1999, Nabolag

Nyhavna 2005, Nabolag

Området i dag

vant til slutt frem og i 2001 ble området regulert som byøkologisk forskningsområde, med tiårskontrakter med kommunen.

SVARTLAMOEN BEBOERFORENING

Hele området eies i dag av kommunen etter de klare å kjøpe ut Strandveien Auto sent på 90-tallet. Kommunen bevilger penger til Svartlamon Beboerforening, som ble stiftet i 1990, og det er de som forvalter området og disponerer boligene i dag. Formålet til beboerforeningen er å arbeide med å utvikle og bevare Svartlamoen som selvorganisert område og fremme beboernes og frevilliges interesser. De

skal også fremme en sosial boligpolitikk og byøkologisk utvikling, samt fremme anti-rasisme og diskriminering i Trondheimsområdet.

Beboerstiftelsen består i dag av to fast ansatte, daglig leder og en snekker, samt styret sattsammen av beboerne.

Kommunen skriver tiårskontrakter med Svartlamoen Beboerstiftelse og vurderer stadig utbyttet av området. Det er flere politikere som mener at utbyttet fra det byøkologiske prosjektet ikke er gode nok og at man burde rive husene på Svartlamoen og bygge nytt. Nybyggingen er ikke like høy som de skulle ønsket, husene holder fortsatt en lav standard, og utgiftene er høye.

Lek under Svartlamondagene

Felles grønnsakshage

Heldigvis har flertallet sett kvalitetene av å ha et slikt område i byen og det har blitt bygget flere boliger i området etter reguleringsendringen i 2001.

Svartlamoen disponerer som sagt området den dag i dag, men hva er egentlig Svartlamoen? Svartlamoen er Norges første byøkologiske forskningsområde og organiseres etter prinsippene: flat struktur, gjennomsliktig økonomi, rimelig utleie, lav standard og bærekraftige miljøløsninger. På Svartlamoen kan man finne seg tilrette og bo og leve livet slik man ønsker med stor grad av frihet. Samhold, dugnad, motkultur, kreativitet, deltakelse,

dugnad, økologi, kultur, kunst, fellesskap, inkludering, musikk, festival, toleranse, familie og vennskap er stikkord som verdsettes høyt blant innbyggerne på Svartlamoen.

I dag bor det om lag 240 personer på Svartlamoen, fordelt på rundt 30 bygg og 130 enheter. Disse enhetene består av både kollektive løsninger, store leiligheter i bygårder og noen eneboliger. Gjennomsnittelig husleie ligger på 3300 kr i mnd. For å få bo på Svartlamoen må man sende en søknad til boligstiftelsen som plukker ut de personene de mener passer best inn i området og fellesskapet. Beboerne er fordelt på fem nabolag og det holdes

Selvbyggerhusene som ble oppført i 2017

Moderne bebyggelse på Svartlamoen, 2005. Ark: Kristoffersen og Brendeland

beboermøter hver måned. Målet er å oppnå konsensus om alle avgjørelser som skal tas, men noen avgjørelser kan også tas innad i nabolagene. Det er derfor viktig at møtene har en flat struktur, og for å få gjennomført alle prosjektene sine på en økonomisk måte er beboerne svært opptatt av egeninnsats, noe som også er et premiss for å kunne bo på området. Dette muliggjør en hel rekke prosjekter og aktiviteter som er vanskelig å få til i andre nabolag, og egeninnsatsen er også en viktig del av det sterke samholdet som finnes på Svartlamoen i dag.

Som et resultat av egeninnsatsen arrangeres det en rekke aktiviteter i området,

hvor Svartlamondagene er den mest kjente, hvor hele byen er invitert. Det finnes også flere næringsvirksomheter i området, hvor Verkstedhallen og gratisbutikken er blant de mest kjente.

STIGMA

Som nevnt tidligere har området alltid vært preget av stigma. I starten ble området betegnet som det fattige arbeiderstrøket, mens området i dag har fått et litt annet omdømme. Området er fortsatt preget av industri, men skillet mellom bokvaliteten på Svartlamoen og resten av byen har kanskje blitt enda tydeligere. Selv om bebyggelsen på Svartlamoen spenner fra topp moderne

SVARTLAMON

NORGES FØRSTE BYØKOLOGISKE FORSØKSOMRÅDE

Svartlamondagene

til veldig gammelt, kan man si at mange av byggene på Svartlamoen ikke følger samme utvikling som resten av boligene i byen. Området har også tiltrukket seg mange alternative mennesker, og mange utenforstående forbinder derfor området med rus og arbeidsledighet.

Dette omdømmet er bare delvis sant og er stort sett ikke basert på selvpoplevde erfaringer fra området. Kim Dovey sier at mennesker blir dømt ut i fra området og boligene de bor i, noe jeg vil påstå er tilfelle på Svartlamoen.

Siden beboerne blir valgt ut til å bo der og nabolaget er

såpass gjennomiktig for de som bor der, har man en viss kontroll. Mange av beboerne i dag er folk som har vokst opp i området, eller personer som har bodd i “det vanlige” boligmarkedet, men som ikke har funnet seg helt til rette og ønsket å bo på en annen og mer alternativ måte enn andre. Men svartlamoen er også området hvor ytterpunktene møtes. Satt på spissen finner man de som står opp med solen for å gjøre yoga, de som mener at selvbygget øl er det eneste man trenger i løpet av dagen, til kunstnerbarn fra Byåsen som skal bryte med normene de har vokst opp i.

E.C. DAHLS BETA SVARTLAMON

En cascadian schwarzbier, brygget som en hyllest til nabolaget vårt. Mørk, tørr, røstet og hoppy.

E.C. Dahls Bryggeri ligger på Lademoen. Området ved siden av bryggeriet går under betegnelsen Svartlamon. Dette er et av de mest kreative stedene i byen vår. Befolket av Lamo-ramp, musikere, kunstnere og andre hyggelige godfolk du gjerne vil dele noen øl med. Svartlamon er vår skål for dette nabolaget.

Vi ønsket å brygge en mørk lager med sjel, en såkalt tysk schwarzbier. Dette er en ølstil preget av mye bayermalt samt røstet malt. Men vår bryggerimester Wolfgang Lindell ville gjerne gjøre en liten twist på ølet. Det er derfor også inspirert av den mørke, tørre og humledrevne amerikanske øltilen Cascadian Dark Ale. Wolfgangs valg er ikke kanskje ikke unaturlig. Han er selv amerikaner, men med tyske aner og bryggerimesterutdannelse fra Munchen.

Som en tradisjonell schwarzbier er det en lager. Selvsagt brygget med vår egen Dahlsgjær som har slukket tørsten i nabolaget i mer enn 75 år.

Slik endte vi opp med en Cascadian Schwarzbier. En tørr og humledrevet tørsteslukker med et mørkt, røstet preg. Skulle passe godt på sene kvelder på Svartlamon. Eller i resten av landet for den saks skyld.

ALK: 5,4
MALT: Byggmalt.
GJÆR: Dahlsgjær (lager).
TILGJENGELIG: Lansert mars 2018. Begrenset volum på fat.

EC Dahls har laget en egen øltype for Svartlamoen

Selv om boligstiftelsen velger ut personene, slik at diversiteten kanskje ikke er så stor som man skulle anta, er noe av grunnen til at disse menneskene med vidt forskjellig bakgrunn fungerer godt sammen, er at de har en felles fiende – kapitalismen.

Noe av grunnen til at jeg mener Svartlamoen fungerer godt som et nabolag er man her finner en frihet til å bo man ikke finner ellers i byen. Kontakten til uteområder og friheten til å organisere, endre og bygge det man vill i og rundt huset sitt, gir beboerne kvaliteter mange savner i byen, samtidig som det gjør det lettere å komme i kontakt med personene rundt seg når det foregår prosjekter

i nærmiljøet. Uteområdene blir også ekstra viktig for beboerne på Svartlamoen, siden bygningsmassen ikke lever opp til mange av forventningene man har til en bolig i dag. Samlingspunkter utenfor selve hjemmet blir derfor viktig, og skaper et samhold blandt beboerne som man sjelden finner andre steder.

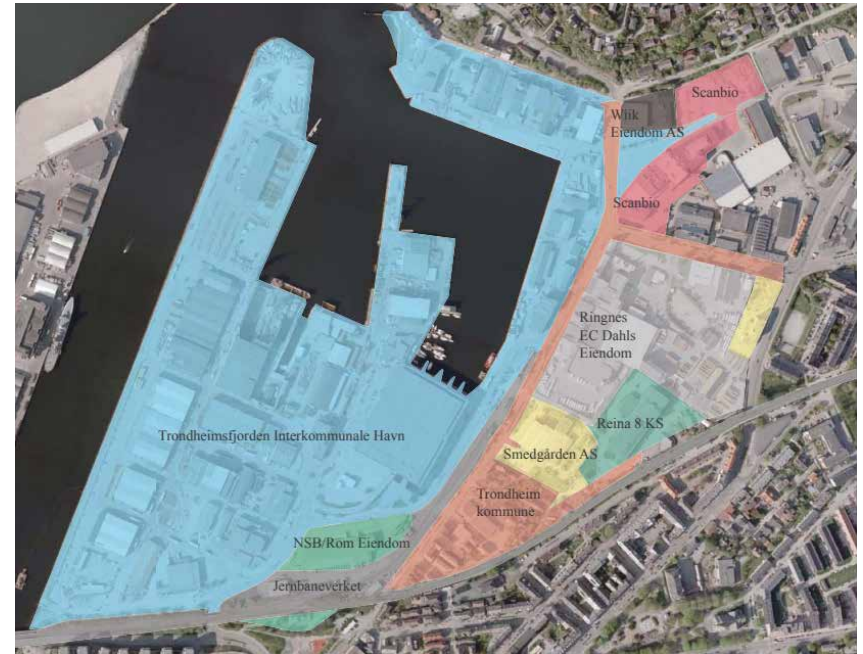
Lampefest i en av bakgårdene på Svartlamoen

NYHAVNA

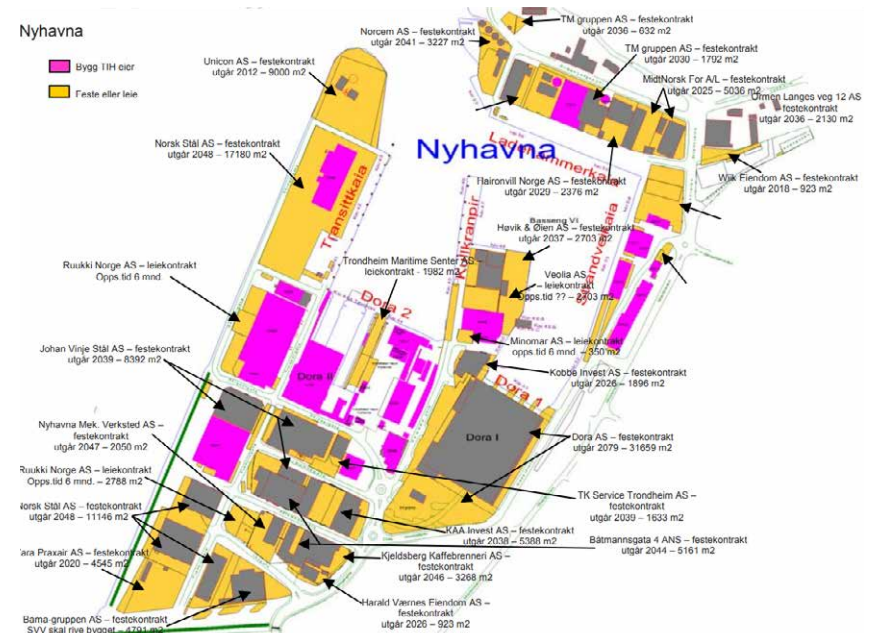
Trondheim har hele tiden vært en viktig industri- og

vært preget av industri, og man kan se tydelige spor av dette i byen. Industrien og tilknytningen til elven og havet var en av grunnene til at byen ligger den den ligger i dag, siden man kunne transportere varer lettere via sjøen. Industrien har hele tiden ligget i utkanten av bykjernen og stadig blitt flyttet. Dette kan vi se på bryggerekkene i byen, og nå på Brattøra og Nyhavna. Dette er heller ikke noen enestående utvikling for Trondheim, men noe man kan se i mange andre byer, som for eksempel Oslo og Amsterdam. Her er gamle industriområder i ferd med å bli til helt nye bydeler i umiddelbar nærhet til sentrum

Nyhavna er et stort industriområde som ble etablert på starten av 1900-tallet. I dag eies nesten hele området av Trondheimsfjorden Interkommunale Havn (TIH). TIH eier mange av byggene på Nyhavna, men mange av tomtene blir leid ut eller er festetomter. Leie- og festeavtalene TIH har med de ulike aktørene går ut på ulike tidspunkt hvor den lengste varer helt frem til 2079 (Dora 1). Siden Dora er fredet er ikke denne kontrakten den mest avgjørende for fremdriften av utbyggingen av området, men mange andre avtaler varer frem til rundt 2036. I dag finnes det ca 150 bedrifter på Nyhavna, hvor mange av dem

Tomteeierne på og rudt Nyhavna

leiekontrakter for aktørene på området

RU280

A TRUE CITY - A NEW GROUND

FOR A FAIR, INCLUSIVE AND LIVELY URBANITY,
TOWARDS THE POST NEOLIBERAL CITY !

MORE TRONDHEIM !

1 TRONDHEIM NO 0133

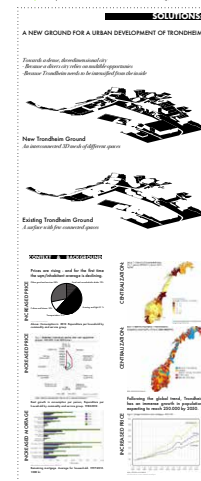
AGENDA

THE PROPOSAL CONCERNS ITSELF WITH MAINLY THREE POINTS:

- 1) A SPATIAL ORGANIZATION THAT SEES THE URBAN DEVELOPMENT OF STRANDVEIKAIA AS AN EXTENSION OF THE EXISTING URBAN FABRIC, ESTABLISHING A SERIES OF VARIED PUBLIC SPACES
- 2) A STRATEGY FOR ARCHITECTONIC AND PROGRAMMATIC METABOLISM WHERE A VARIED PROGRAMME OF THE EVERYDAY LIFE IS WOVEN INTO BOTH NEW AND EXISTING BUILDINGS.
- 3) THE ROLE AND POTENTIAL OF RETHINKING THE WELFARE INSTITUTIONS IN AN URBAN DEVELOPMENT CONTEXT.

1: The many Trondheim

har behov for å være lokalisert på der. Noen av disse har behov for tilgang til havnebassenget for å skippe/motta varer, mens andre bedrifter igjen mener det er mer nødvendig å ha god tilknytning til E6. Dette betyr at det er en stor kartleggingsprosess som må til for å finne ut hvilke bedrifter som skal befinne seg på området, hvor de skal befinne seg og hvilke bedrifter som skal relokaliseres.

Det er et ønske (og behov) for å beholde noe industri på nyhavna, og denne vil mest sannsynlig bli lokalisert helt vest på Nyhavna i tilknytning til Brattøra.

Havnefunksjonene som blir relokalisert fra Nyhavna vil ende opp på et nytt havneområde på Hell og Muruvik, Øysand eller Orkdal.

En av de store fordelene ved utbyggingen av Nyhavna, og som gjør den veldig spennende, er at hele området er menneskeskapt, og det er derfor ikke farlig eller noe som hinder utbyggerne i å forme området slik de ønsker.

Ett av forslagene for utviklingen av området
European 2015

TILKNYTNING TIL FRILUFTSOMRÅDER

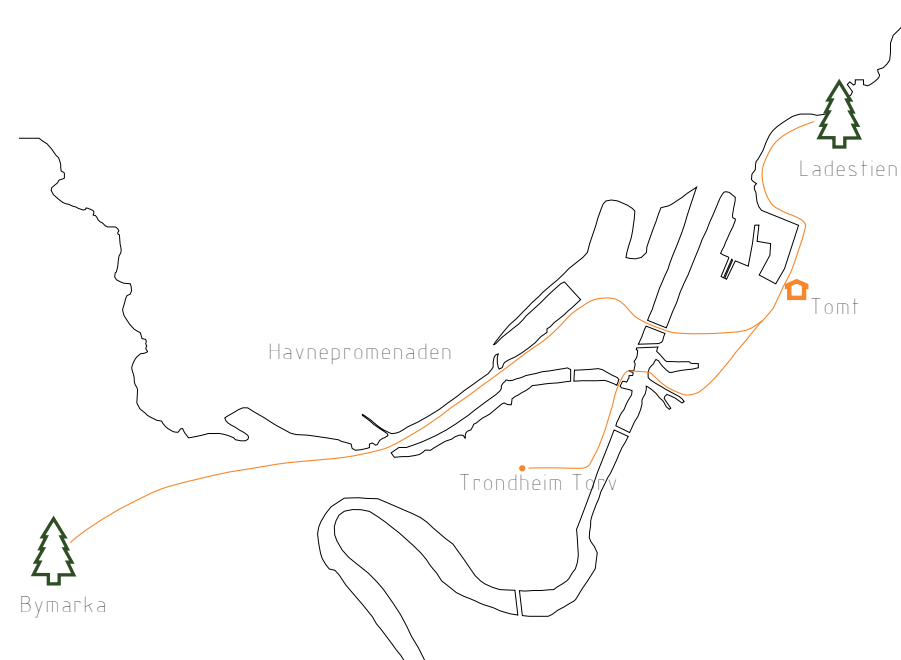
Svartlamoen og tomten ligger gunstig plassert i forhold til friluftsområdet Ladestien, nordøst for byen. Dette er hele trondheims friluftsområde langs sjøen. Utviklingen av Nyhavna vil bli en viktig faktor for bruken og tilgjengeligheten for dette friluftsområdet, siden det er nettopp Nyhavna som kan virke som en barriere for Ladestien den dag i dag.

Nylig ble det åpnet en havnepromenade på Brattøra, som også er en ufylling skapt for på grunn av industrien. Denne promenaden endret hvordan de som bor i Trondheim beveger seg. Promenaden knyttet øst med vest i en

direkte ganglinje, uten at man måtte ta turen gjennom Midtbyen, samtidig som den gjorde hele Brattøra mer tilgjengelig og anvendbar.

Det samme kan skje på Nyhavna, siden det er her havnepromenaden stopper den dag i dag og vil være en naturlig utvidelse. Gjør man dette vil man knytte sammen Trondheims to grønne lunger, Ladestien og Bymarka, med en vandrings langs sjøen.

Dette er noe som fokuseres på i prosjektet Blå tråd, som fokuserer på hvordan man kan bevege seg langs vannkanten i Trondheim.

BILDER FRA STEDET

Ankomsten til Svartlamoen og Nyhavna fra sentrum
Nummer en av tre underganger

Ankomsten til Svartlamoen og Nyhavna fra Lade
nummer to av tre underganger

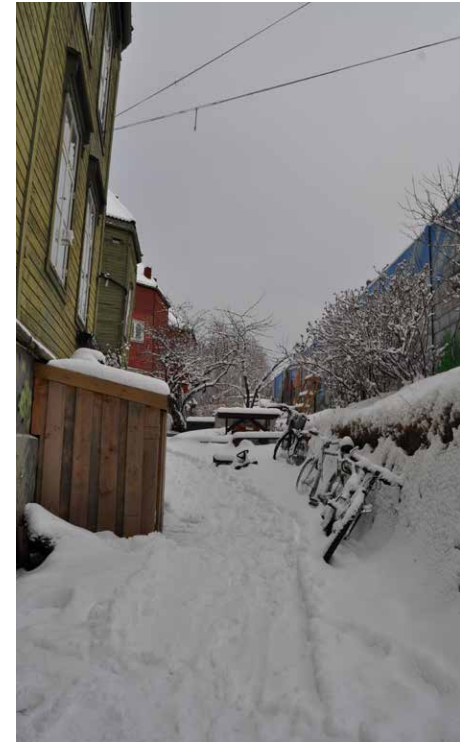
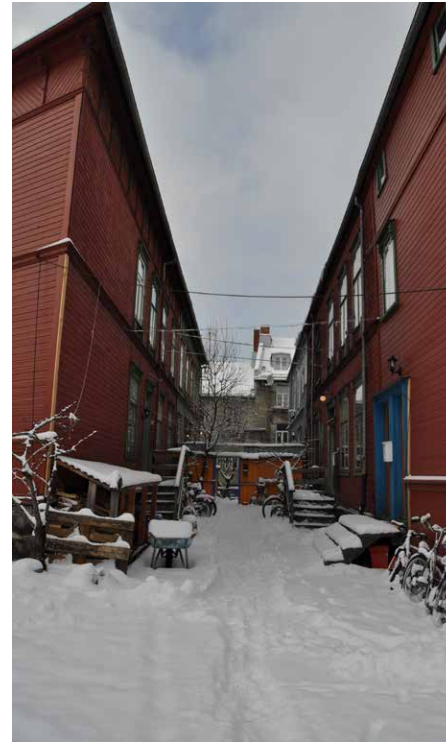
Første huset man møter om man kommer fra sentrum. Taggingen på sokkelen er typisk for området og gjentas flere steder

Ramp. Områdes lokale bar, cafe og restaurant

LIV I MELLOM HUSENE

DORA OG NYHAVNA

TOMT

Utsikt vestover fra tomt

Utsikt nordvest fra tomt. Potensiell sjøutsikt

Utsikt østfover fra tomt

Utsikt sørvest fra tomt.

Langland og schei, fasade mot vest

Gateløp sør for tomten, nedre del

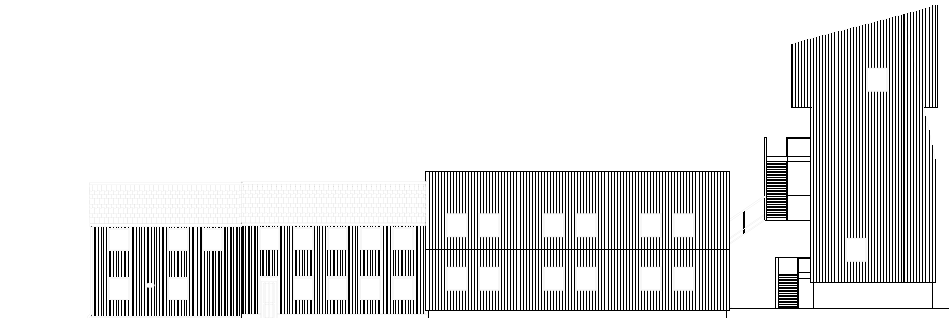
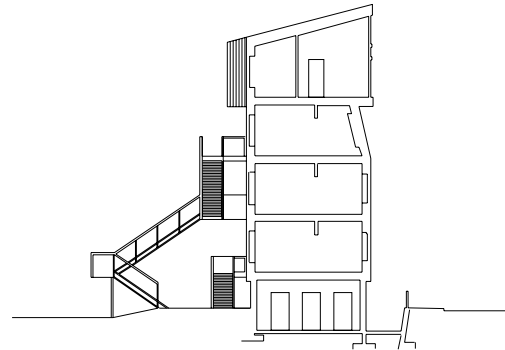
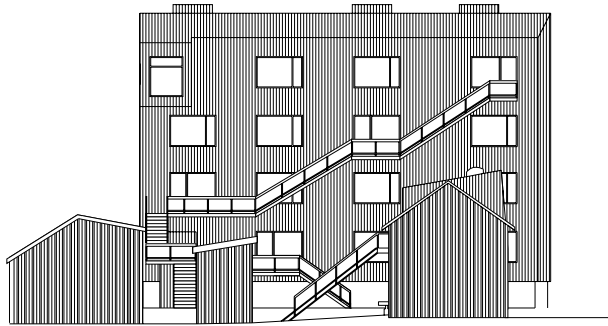
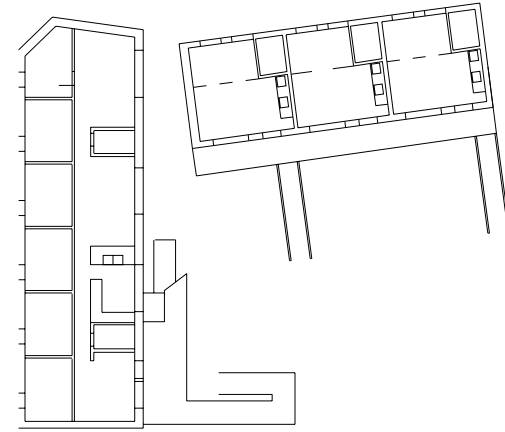
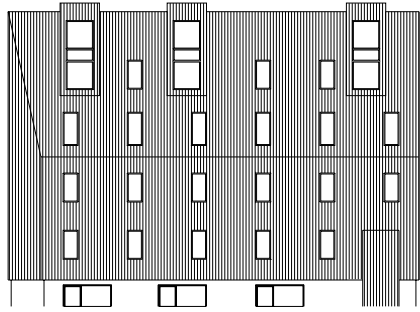

Langland og schei, sørasade inn mot tomten

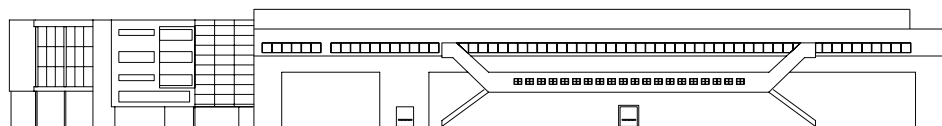

Gateløp sør for tomten, øvre del

PLAN SNITT OG FASADER, OMLIGGENDE BYGG

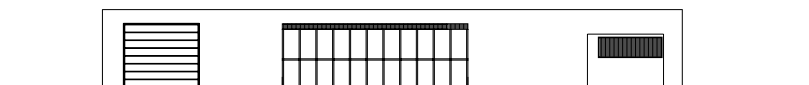

DORA

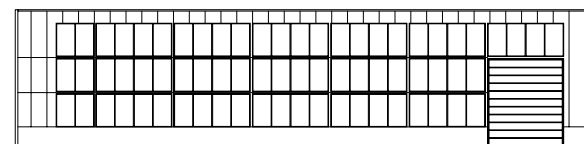

Doras østfasade og mot tomten

LANGLAND OG SCHEI

Fasade mot øst

Fasade mot vest

Fasade mot sør

KILDER

[Http://svartlamon.org/organisering/](http://svartlamon.org/organisering/)

Rosvold, Knut A (2017), Svartlamoen, Hentet fra: <https://snl.no/Svartlamon>

Trondheim Kommune (2011), Nyhavna Kommunedelplan, planprogram. Hentet fra https://www.trondheim.kommune.no/globalassets/10-bilder-og-filer/10-byutvikling/byplankontoret/kommuneplan/kdp_nyhavna_k20110005/kdpl_nyhavna_planprogram/110830__planprogram.pdf

Wiig, Ole (2016) Urbane Trondheim - Den perfekte Kombinasjonen av bymiljø og miljøby. hentet fra: <http://trondheim2030.no/2016/01/20/urbane-trondheim-den-perfekte-kombinasjonen-av-bymiljo-og-miljoby/>